

TEJÁGAZAT

Az Infójegyzet a tejágazat átfogó intézkedési tervéről szóló [1099/2016. \(III. 1.\) Korm. határozat](#) kapcsán bemutatja a tejágazat nemzetközi és hazai helyzetét.

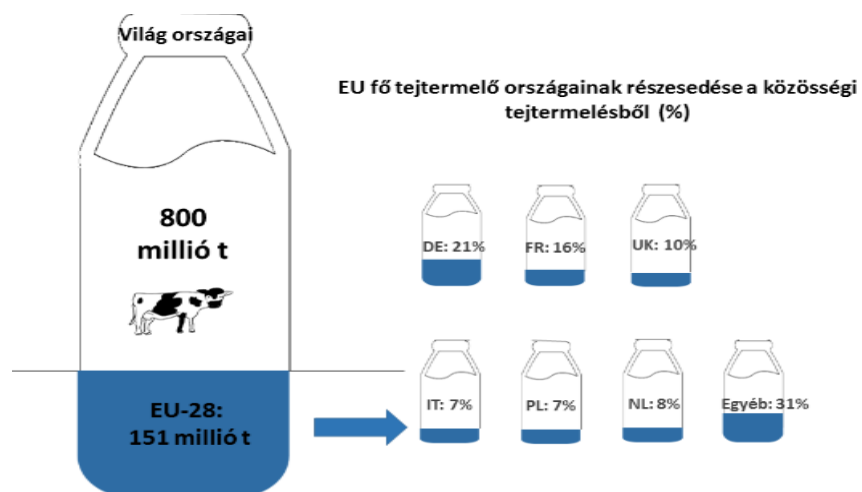
A tejtermelés biológiai alapjai és világszertei jelentősége

A tejtermelés körfolyamata elválaszthatatlan az elléstől. A tehén tejlendés időszakának nemzetközileg elfogadott mérőszáma az ún. **305 napos laktáció**, amely elléstől az elapasztásig termelt tejmenyiséget fejezi ki. Az egyes laktációk teljesítménye változik, és egy tehénre vetítve gazdaságos lenne 3-4 periódus, de a gyakorlatban hamarabb lesejteznek őket. A Magyartarka fajta átlagos 2,6 laktáción át termel ([MTE, 2012](#)).

A minőségi tej és tejtermékek szerepe az egészséges táplálkozásban napjainkig vitatott. Ugyanakkor a **globális kereslet évről évre nő**, köszönhetően a népesség és e termékek iránti globális fizetőképes kereslet növekedésének. A világ tejtermelését elemző hálózat ([IFCN](#)) szerint az egy főre jutó tejfogyasztásban egyenértékben mérve világelső Új-Zéland és Ausztrália (300 kg/fő fölött), utána az USA, Oroszország, majd az EU-27 (286 kg/fő) követte ([Torsten, 2015](#)). A **hazai fogyasztás ennek közel fele**, 147,5 kg (KSH, 2014).

Az [OECD-FAO 2015-2024](#) előrejelzés 800 millió tonna tejtermeléssel számolt 2015-re, és átlagosan évi 1,5 százalékos emelkedést prognosztizál. A **tejtermelés felét 3 régió** (India, EU USA) adja, közöttük India a legnagyobb tejtermelő, igaz ott jelentős a bivalytej aránya. Az EU-28 151 millió tonnás termelése a globális kínálat 18,8 százaléka, ebből a fő tejtermelő országok részesedését az 1. ábra mutatja (Eurostat, 2015).

1. ábra: A világ és az EU országainak tejtermelése tonnában kifejezve (2015)

Forrás: Infoszolg/[FAO, 2015 és Eurostat, 2015](#)

- A globális tejkereslet évről-évre nő, a FAO előrejelzése szerint 2015-ben a világ országainak tejtermelése 800 millió tonna körül alakulhat.
- Az EU-28 tejtermelése ennek 18,8 százalékát adta. Az Eurostat adatai szerint a 3 nagy tejtermelő ország; Németország, Franciaország és az Egyesült Királyság a közösségi tejkínálat 47 százalékát biztosítja.
- Nemzetközi tendencia a tejvertikum egészségének koncentrációja. A tehénállomány, a termelési szerkezet, és a tejfeldolgozás területére egyaránt jellemző, hogy egyre kevesebb szereplő egyre nagyobb gazdasággal és piaccal bír.
- Hazánkban 1,8 milliárd tonnás tejtermelés volt 2014-ben.
- A 2016 márciusi termelői tejátlagár 73,86 Ft/kg volt, ami mintegy 32 százalékkal kevesebb a 2014. évi azonos időszakához képest.
- A hazai tejjpiaci válságban kiemelkedő szerepe van a dömpingáras, import tejtermékeknek.
- A kormány több lépésben is segíti a termelők helyzetét; piaci ellenőrzések, tejfogyasztást népszerűsítő kampányok, átfogó intézkedési terv, áfacsőkkentés tervezett bevezetése.

Nemzetközi kereskedelemben a termelés mindössze 8-9 százaléka jelenik meg, az export erősen koncentrált. A **legfőbb exportőrök** az EU, USA, Új-Zéland és Ausztrália. A **fő importőrök Oroszország és Kína** (latin-amerikai és közel-keleti országok mellett), ezért a tejtermékek világgpiaci árának alakulásában meghatározó e két ország fogyasztási szokásainak és önellátottsági fokának változása.

Az **EU-28 tehénállománya**, és ezzel párhuzamosan a gazdálkodó szervezetek száma is csökkenő tendenciát mutat (2014: 23 millió tehén), míg az **állományméret koncentráldik** (Vőneki-Mándi, 2014). Az egy tehenre jutó termelés uniós átlaga 6 777 kg, de nagy a szórás: míg Dániában 9 000 felett, Romániában 3 000 kg körül alakult ([Eurostat, 2014](#)).

Az ágazati koncentráció már a 90-es években elkezdődött világszerte, és mára kevesebb, mint **30 globális cég márkáit** találni a polcokon. például; Nestlé, Lactalis, Danone, Friesland Campina, Bongrain, Dairy Foods, [Arla Foods](#). A tagországokban begyűjtött tehéntej mennyiségének 70 százalékát néhány cég vásárolja fel.

KÖZÖSSÉGI TEJPIAC

1984-ben bevezették a világon egyedülálló **tejkvótarendszert** a felhalmozódó piaci készletek és finanszírozási problémák megoldására. Minden egyes tagállam két referenciamennyiséget kap kvótát, az egyiket tejipari termékek szállítására, a másikat a fogyasztóknak történő közvetlen eladásokra. Többletmennyiség esetén a Tanács [1234/2007/EK rendelete](#) alapján túltermelési illetéket kellett fizetnie a termelőknek. Számos világgpiaci és belső hatásnak köszönhetően:

- **a kvóta 2015. április 1-jével** megszűnt,
- a termelők közvetlen támogatási rendszere megváltozott, az új EU tervezési ciklusban termelők nem a tej, hanem a **tejelő tehén** után igényelhetnek **forrást**.

TEJPIACI ÁRAK ÉS TRENDEK

2013-ban a tej termelői ára rekordszintet ért el világszerte, de 2014 nyarától a **kínai készletek** felhalmozódása és az augusztus 7-én bevezetett **orosz importtilalom** együttes hatása miatt fellépő keresletcsökkenés világszintű problémákat idézett elő ([Popp. et. al, 2015](#)).

A globális tejpiaci válságról az **EU Bizottság Tejpiaci Figyelő Központ (MMO)** aktuális elemzése tájékoztat ([Dashboard, 2016](#)). A 2016. februári **EU átlagár nyerstejénél 29,3 euró/100 kg** volt, és másfél éve még mindig csökkenés jellemző. Ennek ellenére az EU termelése **7,4 százalékkal nőtt** az egy évvel korábbi adatokhoz viszonyítva, ami országonként jelentősen eltérhet. A világgpiacon az utóbbi időszakban az USA éri el a legmagasabb kereskedelmi árakat, míg az óceániai térség pedig a legolcsóbb termelő ([Bognár, 2015](#)). Gyakorlatilag a nagy tejtermelőknek új piacot kellett keresnie, így például Európában a német, holland, lengyel, szlovák, cseh importárak elárasztották a magyar boltok polcait ([Tej Terméktanács, 2014](#)).

HAZAI TEJÁGAZAT

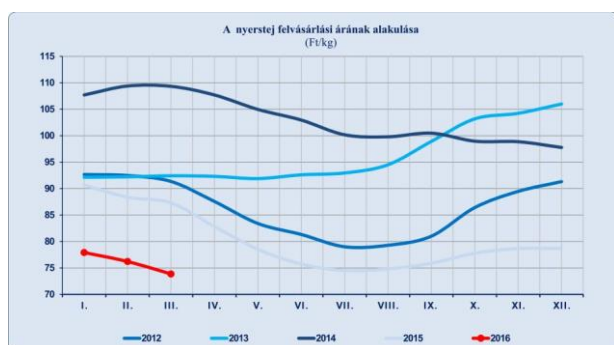
Hazánkban év végén a szarvasmarhák száma 821 ezer volt, a **tehénállomány 368 ezer volt** ([KSH, 2015](#)). Fajtaösszetételét tekintve dominánsan [Holstein-fríz](#), [Magyartarka](#), és a koncentrált tejű fajtákból, mint például a [Yersey](#), Brown-swiss, Ayrshire áll. A termelési szerkezetét tekintve a tejhasznú tehénlétszám 83 százalékát gazdaság szervezetek tartják, és a nemzetközi trendre jellemző állománykoncentráció nálunk is fokozódik. A **1,8 milliárd tejtermelés** kevesebb volt, mint a nemzeti kvóta, míg a hozam meghaladta a 7300 liter/tehén fajlagos értéket (KSH, 2014).

A **hazai nyerstej árak** alakulását az Agrárgazdasági Kutató Intézet havi kiadványa ismerteti. Az országos termelői átlagár **73,86 Ft/kg** volt [2016 márciusában](#), amely 3 százalékkal csök-

kent a februárhoz képest, de a 2014. évi azonos időszak átlagárához képest **32 százalékkal** (AKI, 2014. 4. szám). A nyerstej kiviteli átlagára 61,01 Ft/kg volt, amely egy év alatt 25 százalékkal esett vissza. Az AKI-PÁIR adatai szerint a termelők és a kereskedők exportja több mint 20 százalékkal esett vissza (2. ábra).

Az AKI-nak a Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanáccsal együtt készített elemzése (2013) szerint a termelés közvetlen költségének akár 75 százalék is lehet a takarmány aránya. A jelenlegi 73,86 Ft-os termelői árral szemben az önköltségi ár 105-115 Ft körül alakulhat. Mindez már jó ideje komoly likviditási problémákat jelent az ágazat szereplőinek, különösen akkor, hogyha egy megvalósult uniós fejlesztési beruházás utófinanszírozását is teljesíteniük kell.

1. ábra: A nyerstej árának alakulása, 2012-2016.

Forrás: tejtermek.hu

Tejfeldolgozás

Az állattenyésztésen belül a tejtermelésre szakosodott szarvasmarha tenyésztés kiemelten energia és munkaerő-igényes ágazat, a mezőgazdaság nehézipara. Az ehhez kapcsolódó tejfeldolgozás, az **élelmiszeripar** nettó árbevételeinek **10 százalékát** adta (ÉFOSZ, 2013).

Az ágazati szereplők **technológiai színvonala** és felszereltsége meghatározza a főbb termékcsoportok arányát, a kialakult termékszerkezetet. Hazánkban európai viszonylatban magas a tej-, és alacsony a sajt és a vajfogyasztás aránya, illetve **két speciális termékcsoport** is létezik a tejföl és a túró. A tejfeldolgozásban

érintett **hazai és külföldi érdekeltségű szereplők** száma több mint száz, az EU-ban érvényes KKV-k besorolás - a mérleg főösszeg és alkalmazotti létszám - szerint mikrovállalkozások dominálnak. Piaci részesedését tekintve **3 nagy cég/cégcsoport** (Alföld Tej Értékesítő és Beszerző Kft., Bonafarm/Sole-Mizo Zrt., Nádudvari Élelmiszer Kft.) lefedi a kereslet több mint 50 százalékát.

A tejtermékek kínálatunk nem tudja kielégíteni a fogyasztási igényt, az **élelmiszercsoportok importjának** szerkezetében első helyen (31,7%) a tejtermékek és a tojás áll. A kvótáknak csupán 70-80 százalékát használjuk ki, és az élelmiszertechnológiai lemaradásunk eredményeként nyers tejet exportálunk Horvátországba, Olaszországba (Hanthy, 2015).

A kormány 2014-2020-ra vonatkozó **Élelmiszeripari Fejlesztési Stratégiája** (ÉFS) a biztonságos hazai élelmiszer-ellátás és a munkahelyteremtés céljainak megfelelően külön figyelmet szán a tej termékpálya egészségének, ezért jelentő **beruházások támogatását** keresett magyar élelmiszerek előállítását szorgalmazza. A Vidékfejlesztési Program (VP) aktuális **VP 3-4.2** pályázata a mikro-és kisvállalkozásokat célozta meg (Agrárszektor, 2016).

TEJPIACI DEMONSTRÁCIÓK ÉS INTÉZKEDÉSEK

A **2014. nyarán** kezdődött demonstrációk fő oka a hazai piacra került **dömpingáras uniós felesleg** árcsökkenő hatása, valamint a főleg szlovák 1,5 százalékos dobozos UHT tejek kapcsán felmerült áfacsalás gyanúja. A hasonló alapanyagárú, hasonló technológiával és költséggel előállított hazai és külföldi termékek közötti nagy árkülönbség közgazdasági indokokkal nem magyarázható, és az árérzékeny fogyasztókat megcélozva növelik a hazai szereplők veszteségeit (Stefanits, 2015). A tej felvásárlási és önköltségi árának különbsége 20-30% között ingadozik. Szakértők szerint a tejágazat az áfacsalás által egyik legfertőzöttebb iparág (Stubnya, 2016). Mélykúti Tibor, a Tej Terméktanács elnökének

ágazati becslése szerint **napi 1 millió liter országba** érkező tejből mintegy 200 millió literhez köthető áfacsalás (MTI, 2016. január 26). A különböző portálokon név szerint is meg lehet találni [melyik cégekről](#) (Food & Drinks Hungary Kft., a Haggi-Trade Kft. és a Tami Holding Hungary Kft, Sajt-Kalmár Kft.,) derült ki, hogy túlnyomó többségben vagy kizárólagosan import tejeiket és tejtermékeiket forgalmazznak dömping áron. Az EU-ban számtalan hasonló tiltakozó demonstráció történt, a német termelők például elérték, hogy a Lidl és az Aldi áruházlánc emelte a felvásárlói árakat ([Erdei, 2015](#)).

A kormány és az illetékes szervezetek számtalan **intézkedést** hajtottak végre eddig.

A [Tej Termék Tanács közleményét](#) adott ki, amelyben felhívta a fogyasztók figyelmét arra, hogy a boltok polcairól ne az irreálisan alacsony áron kapható import UHT tejeiket válasszák ki, mert ezzel a hazai tejipari ágazat munkahelyeit veszélyeztetik.

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal rendszeres **tejpiaci ellenőrzéseket** végez, és rendszeresen [tájékoztatja](#) az érdeklődőket az eredményeikről.

Az FM a Magyar Turizmus Zrt. bevonásával magyar, **tejszív logóval** ellátott tej fogyasztásának [népszerűsítő kampányt](#) indított.

A kormány több bejelentését követően a [1099/2016. \(III. 1.\) Korm. határozattal](#) döntött a tejágazat átfogó intézkedési tervéről. Ebben számtalan feladatot címetten jelölt meg. Istvánfalvi Miklós, a Tej Szakmaközi Szervezet Termék Tanács társelnöke szerint szükséges nagykereskedői regisztráció bevezetése is ([Tóth, 2016](#)).

A 2016. április 4.-i újabb, budapesti tüntetés utáni hetekben a kormány bejelentette, hogy a jövő évi büdzsében az **alapterítő élelmiszerek áfájának csökkenti**, és a tejet 18 helyett 5 százalékos áfa fogja terhelni. Ezt a lépést már régóta szorgalmazzák a szakma képviselői.

Források:

- Vőneki Éva Mándi-Nagy Dániel: A tejágazat kilátásai a kvótarendszer megszüntetése után. Agrárgazdasági Könyvek, AKI 2014 126.o.
- Rózsa Andrea-Tálas Dorisz: Versenyhelyzet-elemzés a magyarországi tejfeldolgozó szektorban. Gazdálkodás 2014. 58.évf. 6. szám 519-539.
- Stefanits Csaba: 55 forintos szlovák tej a magyar áruházláncokban. [Agroinform](#), 2015. április 16.
- Tej Szakmaközi Szervezet és Termék Tanács: [A magyar tejágazat helyzete és fejlődésének lehetséges iránya](#) 2014-2020 közötti költségvetési tervezési időszak aktualitásainak tükrében, Budapest 2013.
- European Milk Market Observatory: [DG Agri Dashboard:Dairy Products](#), Mar 2016.
- FAO Food Outlook: [Milk and milk products](#). 2015 October
- Agrárgazdasági Kutató Intézet: Agrárpiazi Jelentés- Tej és Tejtermékek, [2016. 4. szám](#)
- Tej Szakmaközi Szervezet és Termék Tanács [honlapja](#)
- Hazai tej és tejtermékek [gyűjtőoldala](#)
- [European Milk Market Observatory](#)
- KSH Mezőgazdasági statisztikai évkönyv 2014. 170. oldal

Készítette: Dr. Szabó Andrea
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA
KÖZGYŰJTEMÉNYI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI IGAZGATÓSÁG

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült.
A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be.
Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.